

*Odkryj początki Polski w swojej
okolicy*

POCZĄTKI PRZEMYSŁA

Wycieczka piesza

Spotkanie z przewodnikiem o godz. 8:30 przy stadionie Polonii na ul. Sanockiej.

- ◆ Przejście piesze na Wzgórze Trzech Krzyży, miejsca położenia potencjalnej strażnicy zamkowej. Poszukiwanie skarbu początków Państwa Polskiego połączone z zabawą terenową.
- ◆ Przejście na Zamek Kazimierzowski. Zwiedzanie miejsca dawnego grodu przemyskiego. Zapoznanie się z rekonstrukcjami najstarszych budynków Przemyśla – rotundy i palatium oraz relikdami tzw. cerkwi Wołodara. Film edukacyjny o najstarszej architekturze Przemyśla z czasów Bolesława Chrobrego. Odwiedzenie lapidarium zamkowego.
- ◆ Przejście do Archikatedry św. Jana Chrzciciela. Zwiedzanie krypt Archikatedry z zachowanymi relikdami rotundy św. Mikołaja.
- ◆ Zwiedzanie Muzeum Archidiecezjalnego pod kątem rocznicy 1050-lecia Chrztu Polski.

Czas zwiedzania: ok. 4-5 godz.

Wstęp na dziedziniec zamkowy płatny: 3 zł/os. dla młodzieży.

WYCIEZKĘ DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW MUZEUM HISTORII POLSKI W WARSZAWIE W RAMACH PROGRAMU „PATRIOTYZM JUTRA”

Według Długosza Gród Przemyski został założony w VIII wieku przez księcia Przemysława. Historycy datują go na przełom X/XI wieku i włączają go w skład Grodów Czerwieńskich. Bolesław Chrobry przyłączył Grody Czerwieńskie do Królestwa Polskiego, a na dziedzińcu drewnianego grodu zbudował murowany pałac (palatium) i kościół (rotundę), których fundamenty zachowały się do naszych czasów. Ich relikty zostały przebadane przez m. in. A. Żakiego i A. Kunysza (1958), J. Frazika (1961), E. Sosnowską, Z. Pianowskiego (2003) i innych. Rzut poziomy rotundy wykazuje formę regularnego koła o średnicy 11,20 m i 7,64 m (odpowiednio dla obrysu zewnętrznego i wewnętrznego) do którego dodano absydę o mniejszej średnicy. Grubość murów rotundy wynosi 170 cm, a po jej stronie północnej stwierdzono wyraźne wejście o szerokości około 140 cm. Z murami głównego korpusu rotundy łączy się mur prostokątnego budynku palatium o wymiarach zewnętrznych 33,6 x 15 metrów. Palatium miało dwie kondygnacje. Na górnej wedle wszelkiego prawdopodobieństwa znajdowała się właściwa aula pałacowa (sala reprezentacyjna), natomiast dolna mieściła salę rycerską (mieszkania dla wojów). Budowle te wykonane są w technice opus emplectum, płaskie płyty ziarnistego piaskowca połączone zaprawą wapienną. Wg. J. Frazika zespół rotunda-palatium wiąże się z architekturą zachodnioeuropejską pośrednio, a bezpośrednio z Polską pierwszych Piastów, bowiem analogiczne rezydencje znane są z Ostrowa na Jeziorze Lednickim koło Gniezna i w Gieczu w Wielkopolsce. Za panowania książąt ruskich budowle piastowskie zburzono, a obok nich wybudowano cerkiew, nazwaną od imienia księcia cerkwią Wołodara.

Wiek XII, XIII i pierwsza połowa XIV to ustawiczna rywalizacja polsko-rusko-węgierska o Przemyśl, który przechodzi z rąk do rąk, by wreszcie wrócić w 1340 roku do Polski. Wówczas, wedle kronikarza Jana z Czarnkowa, Kazimierz Wielki miał zbudować na miejscu średniowiecznego grodu zamek. W jego obrębie znalazła się stara cerkiew ruska z ciosowego kamienia, wzmiankowana archiwalnie jeszcze w 1220 r. Świątynię zamieniono w 1412 na katedrę łacińską, a po 1470 rozebrano, zaś sam zamek został spalony przez Wołochów w 1498 roku. Dzieło kazimierzowe odbudowuje i rozbudowuje w latach 1514-1553 starosta przemyski Piotr Kmita. Owe wczesnorennesansowe castrum, które adaptowało fragmenty zamku gotyckiego (bramę i basztę graniastą), składało się z dwóch części. Pierwszą, ważniejszą stanowił zamek górny, skomponowany w formie czworobocznego dziedzińca, który zamknięty był grubymi kurtynami z drewnianymi gankami straży. Cztery baszty strzegły naroży. Drugą część tworzył przygródek, otoczony drewnianym tynem z dwoma basztami i bramą. Zamek dolny z górnym łączył drewniany most przerzucony ponad fosę. (J. Frazik. *Dzieje zamku przemyskiego od XVI do XX wieku. Rocznik Województwa Rzeszowskiego, 3, 1960 i 1961, s.191-242 [w:] Sztuka Przemyśla i Ziemi Przemyskiej, 2004*). W pobliżu zamku znajdowały się dwa tajemnicze kopce o niezbadanej genezie i funkcji. Zostały rozplantowane w trakcie urządzania od połowy XIX wieku parku zamkowego.

W zachodnim krańcu parku na wysokości 288 m n.p.m. wznosi się Wzgórze Trzech Krzyży. W dawnych źródłach obszar ten nazywany był Starym Zamczyskiem, istnieją koncepcje, że w tym miejscu mógł być zlokalizowany pierwszy gród przemyski. Istnieje przekaz, że podczas budowy fortyfikacji przez Austriaków w roku 1891 znaleziono w rejonie Wzgórza Trzech Krzyży starą broń, ślady murów, nadpalone belki dębowe i ślady spalenizny. Pomiedzy Kopcem Tatarskim a Wzgórzem Trzech Krzyży miały znajdować się jakieś kopce - mogiły, na jednym z nich miały być trzy krzyże, istniała też hipoteza, że obszar ten zajmowało wczesnośredniowieczne cmentarzysko kurhanowe.

Prawdopodobnie w obrębie Wzgórza Trzech Krzyży mógł być ulokowany gródek obronny, który był militarnie związany z grodem zamkowym i strzegł miasto od strony zachodniej. Wzgórze to dawało możliwość całkowitej kontroli nad ważnym szlakiem drogowym i przeprawami przez San. Niektórzy uważają, że oblężenie grodu przemyskiego przez Bolesława Śmiałego w 1071 roku, trwające całe lato, dotyczyło tego właśnie wzgórza.

U podnóża góry zamkowej, na łagodnym stoku opadającym z zachodu na wschód wznosi się orientowana katedra przemyska. Składa się z późnogotyckiego prezbiterium oraz z korpusu, dwu kaplic i trzech przedsionków. Prezbiterium w formie wydłużonego prostokąta zamknięte jest trójbocznie. W świetle ma 10,55 m, długość 22,15 m, grubość murów 1,35 m. Właśnie w jego podziemiach odkryto w lipcu 1961 roku bardzo dobrze zachowany, pełny rzut obszernej rotundy. Odkrycia dokonali J. Frazik i A. Kunysz. Efekty prac opisał J. Frazik w roku 1962 w kolejnych artykułach, które zostały zebrane pod jednym tytułem *Rotunda romańska pod prezbiterium katedry w Przemyślu; w Sztuka Przemyśla i Ziemi Przemyskiej, 2004*. Rotunda mogła powstać najwcześniej w połowie XII wieku. Jest zbudowana z bloków martwicy wapiennej wysokich od 26 do 40 cm. Od czasu do czasu zdarzają się płytki cienko łupanego piaskowca. Spoiny są stosunkowo cienkie. Użyto zaprawy wapienno –piaskowcowej dwojakiego rodzaju: pierwsza słaba, łatwo rozsypująca się i druga twarda, zbita, z grudkami białego wapna i bardzo drobnymi kawałeczkami węgla drzewnego. Wykazuje wielką wartość techniczną, dorównująca wysokiej klasie obróbki kamienia i precyzji wykonania lica muru. Rotunda zbudowana została na rzucie dwóch połączonych kół, z których jedno (rotunda) ma średnicę 12,8 m, drugie (absyda) 7,60 m. Grubość muru nawy wynosi 200 cm, grubość absydy 180 cm. Technika muru wskazuje na przynależność obiektu do architektonicznej szkoły halicko-włodzimierskiej, co nie stoi w sprzeczności z ówczesną zależnością polityczną Przemyśla. Zabytek, podobnie jak całą szkołę, cechuje jak najdalej idące powiązanie z romańską sztuką Zachodu, a szczególnie Małopolski. Był to najprawdopodobniej najstarszy kościół parafialny łacinników w Przemyślu.